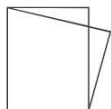

Line Helverskov Horn, Peter Møller Pedersen og Marianne Georgsen (red.): Teori og praksis i professionsdidaktik. En bog om refleksiv praksislæring

Aalborg Universitetsforlag, 2021, 272 sider

Anmeldt af
Lisbeth Lunde
Frederiksen, ph.d.,
forskningsleder, VIA
University College

Professionsuddannelser er praksisnære uddannelser, der skal give relevante kompetencer til at virke i en kompleks praksis og forholde sig analytisk og systematisk til praktiske problemstillinger i en profession. Samspillet mellem teori og praksis er derfor centralt i disse uddannelser. *Teori og praksis i professionsdidaktik – en bog om refleksiv praksislæring* er et bud på en moderne professionsdidaktik, som har fokus på dette, og som først og fremmest sætter refleksion i centrum af sådanne læreprocesser, og hvis forståelse af teori-praksis-relationen er dialektisk. Hensigten med bogen er at give introduktion til og argumenter for vigtigheden af at praktisere refleksiv praksislæring (RPL) i professionsuddannelserne, da der derved gives mulighed for at bygge bro mellem teori og praksis, hvilket ses som professionsuddannelsens

store udfordring. I refleksiv praksislæring (RPL) bør den faglige, kvalificerede refleksion være i fokus i undervisningen. Refleksion ses som bindeled mellem teori og praksis. Bevidst fokus på refleksion ses som nøglen til læring og udvikling af kvalificeret professionel handling, til udvikling af dømmekraft og professionel identitet. I bogen argumenteres der endvidere for, at RPL bidrager til de studerendes dannelsesproces og til øget motivation og ansvar for egen læring. Didaktikken hviler på ældre teorier om erfaringsbaseret læring med rødder fra bl.a. Dewey, Schön og Kolb. Tre begreber er i den sammenhæng vigtige: oplevelse, tænkning og handling. Praksislæring defineres med henvisning til Horn som "refleksion over praksis med teoretiske analyser og praktiske synteser" (s. 149).

Line Helverskov Horn, Peter Møller Pedersen og Marianne Georgsen (red.): Teori og praksis i professionsdidaktik. En bog om refleksiv praksislæring

Fire dele med meget stram rammesætning

Antologien består af fire dele: en teoretisk del; en del, der belyser praksislæring igennem tværgående temaer i forbindelse med undervisning og uddannelse baseret på forskning og udviklingsarbejder; en del, der beskriver eksemplariske cases, hvor der er planlagt og gennemført RPL-forløb; samt en perspektiverende opsamlende del (én artikel) med et *udefra*-blik på RPL. På nær del fire er antologiens bidrag fra ansatte ved professionsuddannelser ved UCN. Man fornemmer som læser en meget stram rammesætning mht. længde på og disposition af kapitlerne, som er forståelig, hvis en introduktion til RPL er hensigten, men som læser har man i mange af kapitlerne lyst til dybere indsigt i temaer, argumentation og pointer. Færre kapitler med dybere og/eller bredere behandling af temaer kunne bestemt have været ønskværdigt.

Relevante teoretiske perspektiver som argument og fundament

Den teoretiske del består af seks artikler og er i sin helhed den mest centrale og vigtige del af antologien, specielt fordi den med kapitlernes forskellige teoretiske perspektiver er argument og fundament for RPL's professionsdidaktiske tænkning. Denne del indledes med et rammesættende kapitel skrevet af bogens redaktører, hvor RPL præsenteres både som professionsdidaktik, som en forståelse af læring og som en ramme for læring. Det læringsteoretiske afsæt præciseres med efterfølgende placering af RPL i det læringsteoretiske landskab. Det understreges i kapitlet, at tanken ikke er at udvikle ny teori men derimod at sætte "refleksion i centrum af lære-

processen og den didaktiske tilgang". Endvidere præsenteres RPL's didaktiske grundprincipper: Den studerendes egne oplevelser og erfaringer inddrages i undervisningen, undervisningen planlægges med passende forstyrrelser, undervisningen tilrettelægges som udforskning, undervisningens indhold tager udgangspunkt i det gode eksempel, undervisere og studerende samarbejder om læreprocesser og skaber rum for dialog.

Derefter følger kapitler, der præsenterer forskellige relevante teoretiske perspektiver på RPL for dermed yderligere at konceptualisere RPL. Kapitel 2 præsenterer tre vigtige begreber i forbindelse med RPL: oplevelse, tænkning og handling, og derudover udfoldes refleksion kort på et metateoretisk niveau. Begrebet refleksion udfoldes yderligere i forhold til professionsuddannelser i kapitel 3. Her gives en god oversigt over refleksionskategorier og refleksionsindhold, dog desværre uden særlig meget bredde og dybde, hvilket er forståeligt nok, da dette kræver plads, og afsnittet får ikke mere plads i antologien end øvrige kapitler (der stort set alle er på 13 sider) på trods af, at netop refleksion er det absolutte centrale fokus for hele didaktikken og læringsforståelsen. Dette betyder, at kapitlet bevæger sig på et ret overordnet teoretisk niveau i behandlingen af begrebet, hvilket kan betyde, at læsere, der ikke i forvejen har særlig høj grad af indsigt i begrebet (f.eks. adjunkter i professionsuddannelser), kan have svært ved at forstå dele af kapitlet og måske også efterfølgende have svært ved at udøve eller udvikle undervisning med fokus på *kvalificeret* refleksion. Kapitlet præsenterer/nævner teoretikere

som f.eks. Dewey, Grütters, Kolb og Francis og Mezirow og Bråten og Schön, selv savner jeg præsentation af Adlers teori om reflekteret praksis, idet Adlers fire stadier af refleksion ville have givet rigtig god mening i sammenhæng med RPL. Igen kan det skyldes den meget lille plads, som kapitlet har fået tildelt i antologien.

Dannelse og dømmekraft

Kapitel 4 er værd at fremhæve, dels er det særdeles velskrevet, dels har det fokus på refleksiv praksislæring som dannelses-tænkning og er dermed højaktuelt i disse tider, hvor der igen er en øget opmærksomhed på og interesse for det dannelsesmæssige aspekt i uddannelserne. Kapitlet bygger specielt på Biestas og Deweys teorier. Der lægges især vægt på Biestas begreb subjektifikation. Igenem kapitlet argumenteres der for, at RPL både er kompetenceudvikling og dannelse og dermed kan være et "bud på hvordan man kan revitalisere dannelses-tænkningen i moderne praksisrettede uddannelser" (s. 49). Derefter sættes der i kapitel 5 fokus på professionel dømmekraft med inddragelse af Arendts dømmekraftbegreb. Der argumenteres for, at Arendts tænkning kan "foreskrive en række væsentlige implikationer for den didaktiske praksis, som vurderes at være forenelige med grundlaget for refleksiv praksislæring" (s. 70), og at det vil kunne styrke "den studerendes evne til identitetsforståelse og selvregulering samt styrke reflekteret beslutningstagen i professions- og erhvervsudøvelsen" (s. 75).

I næste kapitel sættes der fokus på udforskning og forstyrrelse i undervisningen i relation til RPL's tre grund-

begreber: oplevelse, tænkning og handling. Dette gøres vha. perspektiver fra Schatzkis praksisteori, f.eks. Schatzkis tre vidensformer. Kapitlet bevæger sig på et mere overordnet niveau, og til tider også på et temmelig overfladisk niveau i forhold til praksisteori (f.eks. i introduktionen af Schatzkis begreber "sayings" og "doings", hvor i øvrigt det tilhørende begreb "relatings" uden argumentation helt udelades). Det kan betyde, at kapitlet for nogle læsere nok kommer til at virke noget abstrakt, hvis læseren ikke før har stiftet bekendtskab med Schatzkis praksisteori. På den anden side kan man også se dette som værende en invitation til en yderligere fordybelse i praksisteorien.

Forskellige FoU-arbejder med tværgående temaer

Bogens anden del består som del et ligeledes af seks kapitler, men er væsentlig forskellig fra første del, da der i denne del præsenteres forskellige forsknings- og udviklingsarbejder med tværgående temaer i relation til RPL-baserede tilgange til undervisning og uddannelse. Temaet for første kapitel i denne del (kapitel 7) er narrative perspektiver på identitetsdannelse. Kapitlet dokumenterer, hvordan studerende gennem RPL udvikler deres professionsidentitet, og hvordan fortælling bidrager til erkendelse, læring og dannelse. Projektet bygger teoretisk på Horsdal, Hermansen og Heggen.

I kapitel 8 præsenteres erfaringer med et tværfagligt undervisningsforløb (camp) med RPL som afsæt og med udgangspunkt i en fælles case for lærer-, pædagog- og socialrådgiver-studerende. Projektets resultater viste bl.a., hvordan erfaring, viden og refleksioner

blev udvekslet, delt og flettet imellem studerende fra forskellige professionsuddannelser og gennem dette bidrog til de studerendes særegne professionsforståelse. I kapitlet præsenteres væsentlige begreber og forudsætninger for at kvalificere tværprofessionelt samarbejde og interpersonelle kompetencer. Viderefletning og æstetiske udtryk fremhæves som læringsmæssige potentialer.

I antologiens anden del bør især kapitel 9 fremhæves som vigtig viden og erfaringer for undervisere, der vil benytte og udvikle refleksive øverum i professionsuddannelser. Kapitlet behandler casearbejde som afsæt for refleksion. Kapitlet giver indsigt i didaktiske overvejelser, der bør ligge til grund for inddragelse af cases, f.eks. case-type og -konstruktion samt form og fortolkningsrum. I kapitlet foreslås didaktisk værktøj til at guide refleksion i et problemorienteret perspektiv, og der skitseres derudover forskellige refleksionsniveauer, som en underviser må være opmærksom på.

Næste kapitel i del to sætter fokus på begreberne feedback og innovation i en didaktisk kontekst. Begrebet reveri præsenteres som vigtig for innovative tanker. Reveri forklares som en tilstand, hvor "personlige oplevelser og kontekst (dvs. faglige emner) møder og befrugter hinanden" (s. 133). I kapitlet plæderes der bl.a. for, at undervisning og uddannelse primært opbygges ud fra hvorfor-spørgsmål og dialog. Hermed understreges forståelse af feedback netop som spørgende og dialogisk og dermed som en måde, hvorpå de studerende kan udvikle tænkning og forholde sig aktivt til undervisningens indhold og problemstillinger, hvilket kan være innovationsfremmende.

Også erfaringer og udviklet viden om RPL funderet i blended learning-forløb udfoldes i bogen. Dette gøres i kapitel 11 ud fra erfaringer fra et læringsdesign afprøvet i den pædagogiske diplomuddannelse, dvs. i efteruddannelse med studerende, der har praksis tæt inde på livet og med vidt forskellige baggrunde og vilkår. Igennem udviklingsarbejdet med learning-designet beskrives erfaringer med bl.a. refleksioner i kombinationen af synkrone og asynkrone dele af undervisningen. Kombinationen af synkron undervisning og det asynkrone medie gav gode muligheder for refleksion. Det asynkrone medie gav i højere grad mulighed for refleksion pga. mulighed for øget tid til refleksion. Derudover viste den skriftlige refleksion at kunne understøtte den faglige forståelse og læringsudbyttet. I afsnittet "didaktiske overvejelser ved blended learning" gives især tre gode råd: at designet må være gennemtænkt, fleksibelt og tilpasset. Kapitlet kan i dets slutning virke noget "køgebogsagtigt", hvilket står i kontrast til RPL's afstandtagen fra, at didaktikken skal være handleanvisende.

Det sidste kapitel i del to omhandler problemorienteret projektarbejde som refleksiv praksislæring. I kapitlet argumenteres i særdeleshed for, at et sådant arbejde kan øge de studerendes motivation og studieintensitet, give de studerende mulighed for at opleve meningsfuld sammenhæng mellem teori og praksis og ja selvfølgelig udvikle refleksive kompetencer. I kapitlet præsenteres helt overordnet forskellige refleksionsredskaber, der kan facilitere refleksion i projektarbejdet. Her nævnes bl.a. lærelog, læse- og refleksionsguide til videnskabelige tekster og SUMO-modellen, en mere pædagogisk orienteret

Line Helverskov Horn, Peter Møller Pedersen og Marianne Georgsen (red.): Teori og praksis i professionsdidaktik. En bog om refleksiv praksislæring

Reveri forklares som en tilstand, hvor "personlige oplevelser og kontekst (dvs. faglige emner) møder og befrugter hinanden."

ret version af SWOT-analysemodellen. Styrken i dette kapitel er, at det ikke giver overførbare metoder, men primært overordnede idéer, metarefleksioner og argumentationer for RPL.

Cases til inspiration

Bogens tredje del omfatter seks konkrete cases, der på forskellig vis i undervisningen har taget udgangspunkt i RPL. Delen kan ses som en form for "inspirationskatalog". Casene lægger vægt på enkelte eller flere af RPL's grundprincipper. Casene kommer fra datamatikeruddannelsen, to sundhedsuddannelser: ergoterapeutuddannelsen og fysioterapeutuddannelsen, et tværprofessionelt og internationalt forløb mellem sygeplejerskeuddannelsen og markedsføringsøkonomuddannelsen og bygningskonstruktøruddannelsen. Hver case i denne del afsluttes med praktikernes anbefalinger. Casene kan

absolut ikke ses som mulige koncepter, der direkte kan omsættes til praksis, men netop som inspiration til udvikling af undervisning.

Første case er hentet fra datamatikeruddannelsens fjerde semester og omhandler problemorienteret projektarbejde i samarbejde med lokale virksomheder. Det interessante er, at denne uddannelse ikke er møntet på en bestemt profession, og at det faglige genstandsfelt er i hurtig udvikling. Casen viser, at en problemorienteret undervisning med åbne praksisnære problemstillinger styrker de studerendes arbejdsmarkedsparathed, bl.a. ved at de studerende motiveres for at lære at lære, og ved at de studerende kan se anvendelse af det lærte i uddannelsen.

I casen fra fysioterapeut- og ergoterapeutuddannelsen er der tale om udvik-

ling af et valgfag omhandlende teknologiforståelser. Valgfagets organisering og metode bygges op med inspiration fra grundprincipperne i refleksiv praksislæring med særlig fokus på de centrale begreber i didaktikken: dvs. oplevelse, tænkning, handling og udforskning, princippet om at den studerendes egne oplevelser og erfaringer skal inddrages i undervisningen, princippet om passende forstyrrelser og princippet om, at undervisningen skal tilrettelægges som udforskning. Casen er eksemplarisk mht. at illustrere, hvordan man kan bruge RPL's grundlæggende didaktiske principper i planlægning og gennemførelse af undervisning. Det understreges, at underviseren f.eks. helt basalt bør tage stilling til og vurdere, om casen bør være lukket om en mulig fortolkning eller være så kompleks, at den kan lægges op til mange fortolkninger og dermed åben dialog og udvikling af professionel

dømmekraft. Som læser får man i denne case indblik i opmærksomheden på at facilitere refleksiv tænkning i hele forløbet: i, over og med praksis.

Næste case har omdrejningspunktet peerfeedback. I casen gives et eksempel på, hvordan feedback kan bidrage til rammesætning, at feedback kan understøtte refleksion i relation til læringsindhold og dermed understøtte tilegnelse af viden og færdigheder.

Casen i afsnit 16 sætter specielt fokus på mødet mellem praktiske erfaringer og abstrakte begreber. Intentionen har her været at skabe realistiske og autentiske læringsrum, hvor der kan trænes klinisk ræsonnement og professionelle tilgange til undersøgelser.

Derefter følger en case, der primært har fokus på grundprincipperne passende forstyrrelser og samarbejde mellem underviser og studerende om læreprocesser, men også på princippet rum for dialog. Der er tale om et tværprofessionelt internationalt undervisningsforløb, hvor man arbejder med at koble den private og den offentlige sfære.

Sidste case i del tre er en case om læringsspil. Her blev der arbejdet med spil, som etablerer dialoger, der kan facilitere udforskning af et fagligt emne og give den studerende indblik i bestemte proceduremæssige aktiviteters indbyrdes relationer. Læseren får indblik i, hvordan et fagligt indhold kan omsættes til en proceduremæssig retorik, der kan udgøre en rammesætning for et spil-design.

Et udefra-blik med henblik på videreudvikling

Den sidste del, del fire, består af ét kapitel og er skrevet af Lars Emmerik Damgaard Knudsen, der ikke er ansat på UCN, men derimod på DPU, Aarhus Universitet. Kapitlet anlægger et udefra-perspektiv på RPL, og hensigten med kapitlet er at pege på udviklingsperspektiver i didaktikken relateret til RPL. RPL-didaktikkens forståelse af teori-praksis-relasjonen er dialektisk. Knudsens hovedbudskab er, at RPL foruden at tage udgangspunkt i denne forståelse kunne kvalificeres ved explicit også at anlægge et inklusivt, dialektisk perspektiv på teori-praksis-relationer, idet der i professionsuddannelser er mange former for relationer mellem teori og praksis. Knudsen argumenterer for, at i stedet for at spørge til, hvordan man kan relatere teori og praksis, så burde der spørges til, hvordan kan man bruge de forskellige teori-praksis-relationer på en didaktisk måde i undervisning og uddannelse. Knudsen foreslår, at man i videreudvikling af RPL i langt højere grad medtænker, at teori og praksis kan relateres på mange forskellige måder, og beskriver i den sammenhæng kort Estelle R.

Jørgensens fire modeller for relationer mellem teori og praksis. Ved bevidsthed om og brug af dem alle i didaktikken vil forståelsen og anerkendelsen af fags og professioners forskellighed samt læring generelt i uddannelserne kvalificeres. Undervisningens alsidighed og transparens ville kunne øges, "således at både studerende, kolleger og ledelse bedre kan gennemskue, hvornår, hvordan og hvorfor man arbejder med fagene på forskellige måder" (s. 246). Interessant

er det, at det at anlægge et inklusivt, dialektisk perspektiv på teori-praksis-relationer til tider vil betyde, at der *ikke* skal bygges bro mellem teori og praksis, idet ikke alle teori-praksis-relationer beror på brobygning. Det kan betyde, at RPL's præmis om brobygning mellem teori og praksis måske i visse tilfælde må gradbøjes. I kapitlet giver Knudsen endvidere eksempler på at anvende en dialektisk tilgang til teori og praksis på en inklusiv måde.

Afslutningsafsnittet er et rigtig godt afsnit, som specielt sammen med første del i bogen vil være meget givende for adjunker på professionsuddannelser til egen forståelse af teori-praksis-forståelser, som inspiration til udvikling af egen undervisning og til forståelse af, hvad undervisere på professionsuddannelser baksers med hver eneste dag. Dermed er dog ikke sagt, at ikke også del to og tre kan være til god inspiration for undervisere. Alt i alt vurderes bogen som et vigtigt bidrag til udvikling af professionsuddannelsernes didaktik og til udvikling af undervisning med særligt fokus på teori-praksis-relationen. Bogen er således læseværdig for undervisere i en professionsuddannelse, og selvom kapitlerne i del to og tre måske ikke lige omhandler ens egen uddannelse, vil der være inspiration at hente. En mindre stram ramme for de forskellige kapitler ville have været ønskeligt, således at centrale begreber og pointer i visse kapitler havde fået mere plads til udfoldelse, selvom det måske havde betydet færre bidrag til antologien.